

STÎMPEANU, PĂUNESCU & C^{-NIA}

— SCHIȚA —

— *Nomina odiosa!* Îți place? Nicu Stîmpeanu în lojă la Dimitroaica. Nostim mai e tipu ăsta, frate. Sînt sigur că o pisează rău pe biată Natalia. Ei, *alea jacta est*, ce pisălog, Doamne, ce pisălog!

Și, zicînd acestea, avocatul Titu Păunescu dete vecinului său, procurorul Ionescu, binoclul

Era adevărat Stîmpeanu vorbea mereu, iar pe surorile Dimitriu par'că le atrăgea de aproape convorbirea, atît de mult privirile lor erau ațintite la el. Numai muma, Doamna Dimitriu, văduvă tînără încă, se preocupa de mișcarea din sală. Primea grațios salutarile cunoștințelor, său lua un aer plin de cochetărie, ori de cîte ori binoclul vreunui indiscret se îndrepta spre loja lor.

Erau după actul întîiu Stîmpeanu facea critica pie seî și a jocului actorilor.

— Vedeți, Domnișoarelor, cum se ambalează la noi lumea din nimicuri. Ce de aplause nemeritate! La Paris, *une pareille pièce* ar fi căzut cu foc bengal, în mijlocul fluerăturilor. Și aici . hm! se aplaudă. O, ce dificilî sînt Francezii. Mî-aduc aminte, eram la Rouen

saŭ la Toulouse, imi pare . . Ce e Rouenul? *Une petite ville, une espece* de Mizil. Se reprezinta pentru prima oarã o comedie de Michelet Cu toatã reputația autorului, *malgré ça*, Ruanezii — simpli mizileni — nu s'aŭ sfiit s'o fluere . .

— Dar, mã rog, întrebã sora cea micã, Mimi, care invãta încă în pension, Michelet a scris și comedii?

— A, D-șoară, dacã ați urmãri regulat mișcarea dramaticã din Franța! Dacã ați citi Figaro, Gıl-Blas Le Temps, ați vedea cã fala secolului al XIX-lea o formeazã tocmai aceștia Racine, Jean Corneille, Michelet, Molière, Pascal și cîți alții . .

Fata se roșise, mãi ales în urma cãutãturilor severe ale surorii sale, care o și muștrã

— Mimi, puteai sã renunți la o întrebare *goșe*.

— Ei, ce-am zis? Cã și eŭ știŭ un Michelet, care n'a scris comedii Ce? asta nu se poate? La noi cum sînt atîția Popești, Ionești, Georgești, care nu se rudes? Și apoi sã-ți spun drept, Domnule, eŭ și de Pascal știŭ ceva

Natalia se încruntase de tot

Stîmpeanu rîdea triumfãtor

— Și, cum vã spuneam, Ruanezii aŭ fost mãi *sensés* aŭ fluerat pe o celebritate, și noi ne pasionãm dupã o traducție rea a unui Italian obscur.

— Dar de cine e? întrebã Natalia cu resemnație
Stîmpeanu ridicã din umeri

— Zãŭ, am și uitat Mı se pare Mascagni,
Giovani Generoso . . așa ceva.

— Ba nu, rãspunse Mimi puțin satisfãcutã Uit'le afișul E de Giacosa, și nenea Iorgu mi-a spus cã a

văzut «Amoruri triste» chiar în italienește, iarna trecută la Milano, și că au avut succes! Ba mi-a mai spus că Giacosa e o celebritate la Italieni. Dacă ne nea Iorgu se înșală, mă'nșel și eu. Vezi, ca pe acesta nu-l știa!

Stîmpeanu isbucni în rîs, sgomotos

— Lasă, văz că te am necăjit, Domnișoară Mimi. Ești destul de rea pentru o elevă .

Începea actul următor. Din cînd în cînd, mai ales în timpul scenelor mai puternice, Stîmpeanu șoptea fetelor

— *Vous savez?* O idee am să scriu un *compte-rendu* intitulat *Comment on s'ennuie à Pitești,* și o să descriu piesa de astă seară cu costumadele ei

A doua zi, masa magistraților și-a de vizita lui Stîmpeanu în loja Dimitriu. Titu Paunescu, «*nomina o diosa*», își făcuse datoria. El era reporterul noutăților zilei și nopții. Numai cu aceasta dintre toți străinii el singur isbutise să se strecoare și să se menție la masa magistraților, a «esclusiviștilor», a «chinejilor», cum le ziceau cei de alături, de la masa ofițerilor, căci era un mare abis între cele două mese. Arare ori vre-unul dela o masă răspundea la salut, sau saluta pe cei de la cealaltă. Mai ales Stîmpeanu dela magistrați și locotenentul Popescu, dela ofițeri, aveau un meșteșug: se uita în ochi și cînd aceștia, mai ales străinii, din întîmplare, saluta, ei întorceau capul în altă parte. Cînd un magistrat intra în birt, dacă ofițerii erau la masă, trîntea ușa, ca să se facă cunoscut. Și cînd cei dela masă se uita să vadă pe noul

venit, el le arunca priviri fulgerătoare, dar nu-i saluta
Acelaş lucru făceaū la rîndul lor ofiţeri

Unii pe alţii se numeau, în şoapte, idioţi

Titu Păunescu nu era tocmai avocat desăvîrşit
Fusese multă vreme grefier de tribunal şi elev al şcoalei de ştiinţe politice din Bucureşti; apoi după o călătorie în Belgia, venind în ţară cu titlul de Doctor în ştiinţele juridice şi agronomice, trecu un examen de echivalenţă, se înscrise în baroul din Piteşti şi în curînd deveni prietenul şi distracţia magistraţilor.

Până la venirea lui Stîmpeanu, el întreţinuse sgomotul şi veselia la masă Acum, Stîmpeanu, mai apropiat prin situaţie de colegi, cîştigase ceva în paguba lui Titu şi acesta văzu primejdia, căci luă măsuri. Încă mai dinainte ştia două dictoane latineşti pe care le purtase pretutindeni în lume la club, la birt, la tribunal Eraū *alea jacta est şi nomina odiosa*, mai ales cel din urmă Acum se hotărî să înveţe mai multe

A doua zi după teatru, în lipsa lui Stîmpeanu, Titu imita gesturile acestuia, văzute şi studiate din stal

— Ce vreţi, Domnilor? Don Supleant Nicò Stampeanò Pacrescò a fost la înălţime. V'a făcut marţ Barba lui de Decebal, pieptănătura lustruită şi diplomaţia gesturilor erau în plin rol un adevărat *nomina odiosa*...

Pacresco era o prescurtare din Păcurescu. Îi mai ziceaū aşa lui Stîmpeanu, pentrucă era fiul unui ţaran îmbogăţit prin păcură. Trimes la Paris, ca să facă dreptul, şezu acolo doi ani, şi cheltu mult. Tatăl său îl aduse înapoi. După cinci ani luă licenţa în ţară şi

prin oamenii zilei fu numit în magistratură, mai întîi la București.

Nu putu să reziste mult însă, căci se certa cu președintele, făcînd totdeauna opinii separate . .

— A, n'ai idee, coane Mișule . Nu mai e procedura dela pașopt . D-ta o să mă 'nveți 'pe mine? La Paris, într'un proces identic . . .

Conu Mișu însă, scos din răbdări, făcu raport și-l mută la Pitești.

În prima furie, Stîmpeanu se gîndi să și dea demisia

«Ce țară de nemernici! se gîndea el, scrișnind din dinți Oiū ajunje eū, curînd curînd un ministru și ai să vezi cum am să curăț, să tai, să distrug. să stîrpec tot, tot, tot.. din rădăcină»

Dinții îi scrișneaū din răsputeri.

«Dar nu, nu demisionez, nu e bine Voiū merge întiū la provincie să i studiez și pe cei de acolo Întiū analiza și apoi la lucru . *à l'oeuvre!* . .

Peste trei zile era în Pitești, la birt la «Cocoșul roșu» la aceeași masă cu procurorul Ionescu, cu ceilalți magistrați și cu Titu Păunescu, cu amicu Titu, cum îi ziceaū intimi.

Întîia mișcare fu să se uite cu ochii mici, de jur împrejur Apoi exclamă

— *Quelle saleté, quelle boutique ordinaire!* . Ei, Domnule, să vie aici patronul

— Domnule, te invit să-ți mai rectifici murdăria Eū sînt obișnuit cu marile restaurante din Franța, și manierile birtului D-tale mă agasează Dacă ai vre-un imbecil de *garson* deprins să facă bulete, schimbă-l,

dacă ai bucătar prost, schimbă-l, în sfârșit, dacă ai personal prost, material prost, schimbă, schimbă tot, chiar pe D-ta schimbă-te, dacă nu vei fi în stare să mă servești. Mă 'nțelegi, Domnule! Altfel, îți fac scandal în fiecare zi

Apoi, întorcându-se către colegi

— N'aveți idee, dragii mei, ce bine se mănîncă în străinătate, ce comfort, ce curățenie, ce mîncări gustoase . Nu-i ca la boxerii ăștia...

În stră-i-nă-ta-te?

Titu Paunescu simți indignarea până la gît dar se stăpîni .

«Cum în străinătate? Adică, ce? Numai Dumnealui a fost?» cugetă el.

— Mă rog, dacă nu vă supărați, Domnule Stîmpeanu, v'aș face o întrebare

Stîmpeanu se întoarse brusc

— Cum, Domnule?

— O întrebare . .

— Poftim!

— În Spania ați mîncat vre-odată?

— În țara vinului de Madeira și a șunței de Oporto .. nici odată, dragă Domnule

— A, mă surprinde, Domnule *dragă*, Francezii sînt entuziasmați. Nu mai departe, acum doi ani am mîncat o tusalma și niște ciorbă de schimbea la Barcelona, de-mi lingeam mănușile... Eram într'un restaurant mare și trebuia să mă conformez etichetei Știi ce formalști sînt Spaniolii. A trebuit să mănînc nmănușat.

Stîmpeanu se uită bănuitor. Titu însă se ținea serios

— Dar cum ai știut D-ta să ceri pe spaniolește tuslama și schimbea?

— Foarte simplu, știam din 'nainte. Una se chiamă Tortajada și cealaltă Esododura supada di Madrid. O, ce bune erau!

Peste câteva zile cînd intimitatea se mai mări, Nicu Stîmpeanu află gluma, dar nu rise.

— *Qui cherche l'esprit attrape la bêtise* . zise el.

— Ce a zis, ce-a zis? întrebă Titu

— *Nomina odiosa*, răspunse procurorul Ionescu, rîzînd. Nimic.

Răsboiul era declarat Prilejurile de ceartă se iviră, erau frumoase și aproape zilnice Nicu îl făcea pe Titu brînzoiu, acesta îi zicea Pacresco, Țiteescu, Parvinesco.

Apoi se împăcău

— *Alea jacta est*, zicea Titu, să uităm trecutul.

Și astfel pe nesimțite, Stîmpeanu se obișnuie cu provincia, cu colegii, cu Titu Păunescu

* * *

După ce Titu pusese *masa* la curent cu vizita din loja Dimitriu, toți așteptau cu nerăbdare Să pregătiseră lui Nicu manifestație și interpelări

Cum se ivi în ușa birtului, fu curată ovație

— Aaa! Eee! Iii! Ooo! Uuu! . Să ne trăească musiu Nicule, să ne trăească, ce-am auzit să fie cu noroc!

— *Sic transit gloria mundi!* strigă Păunescu.

— Ce? .. A, vă 'nțeleg, zise Nicu. Și se trînti leneș pe canapea, la masă, mîngîindu și barba. Știu,

știu; ați auzit de eșecul dela club de azi noapte De ce n'ați mai stat? Cel puțin dacă luați voi paralele, nu-mi era necaz Să știți, băeți, cu pleșuvii să nu mai jucați poker nici odată Avea o vervă chelul de Iliescu, ne mai pomenită *C'est inouie!* Ce întâlniri am avut! Făceam *brelan* de ași, avea *ful* de șapte, aveam *carré* de popi, el prindea de ași, norocos la cacialmale, norocos partout! Zi-i brânzoiu cu noroc și lasă-l. Iar eū ce *ghină* teribilă! Am stat păn la patru, și n'am dat nici mai mult nici mai puțin de trei mii de francuți Uf! sînt mai mult decît plictisit. Dar voi ce faceți? Ați mîncat?

— De geaba, de geaba, nene Nicule .. Nu te mai pface *quantum satis* . Știm tot, zise Păunescu cu vorba lui tare, apăsată Clubul e club! Asta e ceva obișnuit Lasă-l pe Iliescu Spune-ne ce cîntai în loja cu zestre? Or. *alea jacta est*

— Da, da, *Ça y est!* Ce căutai în zestrea cu lojă, întrebă procurorul zîmbind...

A, în lojă! Nicu se ncruntă puțin.

— Știți că sînteți nostimi! Mie îmi place să *frecantez* lumea inteligentă. N'o să mă apuc să mor de înaniție ca amicu Titu Păunescu zis și Gură de Tîrgoviște.

— Mă prind, onorabile, răspunse Titu, că dacă te aș întreba ce e aia *inanție* n'ai ști

— I'ascultă, brânzoiule, n'am chef totdeauna de glumă, mai ales de insipiditățile D tale Mult o să mă pisezi? Tu o să-mi faci proces de gramatică, tocmai tu, un grefier ordinar lustruit în Patagonia? Să mă lași în pace, te invit! Că de unde nu, uite!

Și ridicînd șervetul îl lovi ușor peste nas.

Păunescu se uită la el lung, răbdător, filosofic; apoi zise:

— Nici salcia pom.. nici.. Ei, Musiu, cu un *quousque tandem* ca tine, nu pot decît să-mi iaș pălăria și să zic.

Dar nu zise nimic. Indignarea îl îneca.

Plecă

Nicu era furios

— A, dar e nesuferit ăsta cu tupeul și ignoranța lui. Cum tolerați, *mon șer*, așa tip la masă. În străinătate nu l-ar primi nici chelner Numai la noi vezi tot soiul de burtă-verde în situații nepotrivite. Auzi la ce mijloace recurge, ca să prvoace! Să mă întrebe, ca pe un copil, ce e aia inaniție, ca și cum s'ar mai îndoi cineva că inaniție însemnează *asfixie*

Explicația aceasta era neașteptată Procurorul se înneacă cu niște macaroane Fu un hohot general

Stîmpeanu rămase uimit

— De ce rîdeți?

— A avut dreptate.. Habar n'ai.

-- Cum? A, dar azi ați căpiat cu toții Bună ziua, Domnilor!

Și eși furios, trîntind ușa.

— Ce sălbatici, ce sălbatici! Negreșit stric eș că m'am coborît aici. Dar acuma sînt decis *Il le faut!*

În stradă se întîlni cu colonelul dela cavalerie

— Bonjour, Nicule!

— Bună ziua, mon colonel!

— Dar în cotro?

— Să-mi fac bagajul *Filez! Vous savez la nouvelle?* Îmi dau demisia ..

— E, tu blagues .. Ce spui? Lasă șaga. Un băet așa di *șarmant* ca mata Cum să-mi plece mie partenerul de *écarté?* Șe, vrei să mă leși vădan? Nu mai șegui ..

— Nu, *mon colonel*, dar, înțelegi, pentru situația mea nu face De ce ași ocupa locul unui nenorocit Și apoi nu eram decis pentru carieră? La ce să aspir? La un post înamovibil? La înmormântarea de viu? Înțelegi, e înjositor... Am alte aspirații . În tot cazul în Franța se apreciază mai bine meritele. Și-apoi simt că de-aș mai sta o zi, aș muri de *spleen*...

Fără îndoială, Nicu avea multe cuvinte de mihnire în ziua aceea. De dimineață, un fost fecior al lui, intrat de curînd în serviciul familiei Dimitriu, venise să-i spue lucruri teribile

Seara, după teatru, fusese o scenă furtunoasă între Natalia și mama ei.

— Ori care ț-ar fi sentimentele, e zadarnic, domnișoară. Săptămîna viitoare ai să pleci la Lipsca pentru piano și germană Iar cît despre Domnu Stîmpeanu, la noi nu mai are ce căuta. Pentru farseuri și cartofori ușa casei mele e închisă, mai ales că vrea să-și îndrepteze ruina pe socoteala noastră. Ca probă, uite ce-mi scrie Sofița din Buzău în privința Dumnealui Bătrînul a murit acum două luni, lăsînd datorii enorme Ca orice om simplu, vîzîndu-se de o dată în bani, n'a știut să și-i păstreze Fii-se-i i-a tocat ginere-său, militarul, toată zestrea. Iar ăsta își cheltuște acum ultimele resurse, vînînd la întîmplare ceea ce numesc ei o lo-

vitură Şi cel puţin dacă ar fi un om de valoare Dar ce ştie decît să fie îndrăşneţ, să-şi aranjeze barba şi să se poarte necuviincios cu damele? Un om care ţi vine nepofitit în loje, şi nu simte cînd îi dai să 'nţeleagă că trebuie să plece, nu poate fi cum se cade.

A treia zi chiar, Stîmpeanu părăsi Piteşti. Se duse mai întîi acasă. Vîndu partea ce i se mai cuvenea din moşia părintească, şi cu cei din urmă bani, plecă *deocamdată* la Monte-Carlo.

Peste doi ani se ivi iarăşi în Piteşti Puţin îmbătrînit, cu sbîrcituri la coada ochilor, cu barba tăiată mic şi rotund. Hainele abia păstraū eleganţa unui trecut îndepărtat.

Oraşul i se păru neschîmbat. Aceeaşi linişte pe care o lăsase la plecare.

Se duse la club.

Cel dintîi pe care-l întîlni fu colonelul

— *Bonjour, mon colonel!*

— *Bonjour, mon vieux!* A, dar ce transformare! Pariez că ţe-ai însurat.

Şi colonelul rîse

— O, nu, colonele! Iată o crimă pe care n'am comis-o încă Cînd vei fi dispus însă, o să-ţi povestesc aventuri demne de o mie şi una de noapţi *En somme*, deocamdată, pot să-ţi spun un lucru: *cherchez la femme*. M'am încurcat cu o *tipesă*, pe care aşi fi urmat-o şi în fu ndul iadului Ce ochi, ah! ce ochi, colonele!

— N'o fi madam Ruleta?

— O, nu, parol! *Blague à part...* Era marchiză și mă iubea.

— *Je comprends le reste*: a venit marchizul, te-a prins, etc etc. etc., apoi un duel, etc. etc. etc

— Nu, nu, nu! Era liberă, văduvă.

— Ca mine, oftă colonelul.

— Și tocmai fiindcă era prea liberă și prea văduvă, de aceea am pierdut-o. Mi-a răpit-o un Englez. Aă dispărut de o dată, în America, mi se pare Banul, banul învinsese. . . Dar, *une autre fois*, am să-ți descriu scenele, detaliile. . . E nostim, e nostim de tot

În realitate banii se duseseră la joc Povestea cu marchiza și Englezul era purtată pretutindeni. Nicu pierduse mult din tactul cu care inventa odinioară basmele. Acum exagera prea mult, și nu vedea că lumea simte și-și râde în față.

Cu Titu se împăcase

— Să uităm ce-a fost, zise acesta, eă, în fața copilărilor sînt un fel de *sancta simplicitas*, nu țiu *cont.*

Totuși, cu timpul, chiar Păunescu începu să-l evite. Îl ataca prea des cu împrumuturile

«*Mon vieux, passez moi, je vous prie, dix francs jusqu'à demain!*»

Totdeauna în chestiuni de bani vorbea franțuzește
Cu lumea cealaltă însă nu-și schimba ținuta

Veșnic cu un ghiosdan la subțioară, răspundea celor care-l întrebaă cum merg afacerile

— Escelent! Prea mult chiar. Sînt în căutarea unui secretar, băiat bun și activ. Doamne, cine-ar crede?

Lighioanele astea de băeți de încredere sînt așa de greu de găsit . .

* * *

Se apropiaă alegerile Stîmpeanu avu o inspirație. Se duse la Prefect

— Ajută-mă să scot o gazetă și are să-ți placă Talentul condeifului l-am avut totdeauna *C'est mon don spécial.*

I se dete banî. Gazeta apăru.

Într'adevăr, stîrni furtuni. Trei procese de calomni grave i se intentară chîiar a doua zi. Se întîmplă apoi ca guvernul să demisioneze, Stîmpeanu căzu în mîinle opoziției, ajunse acum la putere

Resultatul fu un proces pe motive de atentat la moralitatea publică. Nicu fu osîndit la cîteva luni de închisoare. Pentru cîtva timp scăpa de grija chiriei și a mesei I se acordă libertatea pe cauțiune Dar, cum știa că n'are cine să-i dea banii trebuincioși, respinse grația judecătorilor, cu indignare.

— Nu, nu! vorba lui Napoleon «Mai bine nu domnesc de loc, de cît să domnesc peste eretici!» Du-ceți-mă la închisoare

Titu, care asista la proces, aplaudă cu entusiasm. Glasul sonor, vorba lui rară, se auzi în mijlocul tăcerii.

-- Bravissimo Stîmpene. Te ai purtat ca un *sine qua non*, ca un *nec plus ultra!*

La eșire, Stîmpeanu zări în sala tribunalului pe colonel!

— *Bonjour, mon colonel!*

Dar colonelul nu-i răspunse.

De o săptămână Nicu era la penitenciar. I se dase o odaie deosebită și se împrietenise cu Directorul. În liniștea vieții mînăstirești de acolo, departe de lume, ceva din vioiciunea de altă dată se redeșteptase într'însul. Isbutise să captiveze cu desăvîrșire naivitatea Directorului, care-l asculta și-l credea adesea ședeau amîndoi citind jurnale

— După ce vei pleca de-aici, ce ai de gînd să faci, Domnule Stîmpeanu? îl întrebă într'o zi Directorul.

— Cum?

— Nu ghicești? Politică, sînt hotărît, *je suis décidé, qui que ce soit!* Am șanse mari să capăt în curînd mandatul de deputat. Ce vrei? Reputația tatii și chiar a mea. Unde pui apoi reclama pe care mi-a făcut-o sentința? D-ta nu vezi că a fost o înscenare politică, e o persecuție *saillantă* sare 'n ochi

Apoi, după cinci minute de tăcere și adîncă reverie

— *A propos*, Directore, cred nu te mai îndoești că n'o să fii uitat. Fii sincer, nu te *jena* și spune-mi de pe acum cam ce post vizezi. Pe *parolă* dacă nu vorî face să fii numit în două zeci și patru de ore.

— Ei, răspunse Directorul cu zîmbetul naiv al celor ce cred în minuni, eă m'aș gîndi la multe, dar să ți spun drept m'ar aranja un directorat de minister, de pildă

— Hm! Ești modest. Îl vei avea *C'est si facile...* Înțelegi, pe onoarea mea, îl vei avea.

Și Stîmpeanu începu să se plimbe prin odaie, distrat, cu ochii pe fereastră, cu aerul diplomatic, cu mîinile în buzunar, ca și cum ar fi fost în clipa

aceea deputat influent, conducînd cu voința-i ițele unei întregi politici.

Negreșit, din închipuirea lui, ideea de pușcărie se strecurase pe furiș, luîndu-și sborul — cine știe — în alte lumi, departe, departe .

J. A. Bassarabescu.